

Катерина ПЕТРОВА
(Запоріжжя, Україна)

УДК: 930.2: 070.481 (477.64) "19"

**“Александровские новости” як джерело
з історії благодійності м. Олександрівська
Катеринославської губернії початку ХХ ст.**

Газета “Александровские новости” є унікальним представником провінційної преси. Будучи складовою преси Російської імперії, дана газета має свої специфічні риси, пов’язані з розвитком регіону. Як елемент системи періодики регіону, вона відбиває його духовні та культурні зв’язки. Своє місце серед публікацій даної газети посідає питання благодійності, представлене публікаціями стосовно діяльності благодійних установ та організацій.

До історії преси Катеринославської губернії зверталися: одеська дослідниця І. С. Гребцова [40], досліджуючи формування періодичної преси південного степового регіону Російської імперії; запорізька дослідниця Д. З. Аванесян [38], предметом вивчення якої стала газета “Екатеринославские губерньские ведомости”. Безпосередньо газети Олександрівська потрапили в поле досліджень філологів: київської дослідниці О. Д. Школьної [42], яка присвятила свої дослідження пресі Катеринославщини, та запорізьких – І. Герман [39], Т. Хітрової [41].

Мета статті – прослідкувати історію благодійності м. Олександрівська Катеринославської губернії на матеріалах газети “Александровские новости”.

Предметом даного дослідження є комплекс публікацій на сторінках газети “Александровские новости”, які відбивають історію благодійності м. Олександрівська. Об’єктом дослідження є газета “Александровские новости” за 1910 – 1912 рр. У статті поставлено завдання провести суцільну евристику публікацій газети “Александровские новости” щодо відображення історії благодійності м. Олександрівська Катеринославської губернії.

Формування преси нерозривно пов’язане з історико-культурними умовами розвитку краю. Багато вільних земель, сприятливий ґрунт та клімат – все це диктувало зайняття сільським господарством, а багатство земельних надр – промисловістю. Таким чином, в регіоні активно розвивались промисловість, сільське господарство, проте страждала культура. Так, за словами запорізької дослідниці Т. Хітрової, край не прославився видатними художниками, письменниками, архітекторами, проте мав видатних педагогів та істориків, які склали потужний осередок, що міг конкурувати з іншими по всій Російській імперії [41, с. 23]. Все це вплинуло на розвиток періодичної преси на півдні України, та в Олександрівську зокрема.

Як зазначає О. Школьна, до 1917 р. у Олександрівську виходило 23 видання [42, с. 56], одним з яких стала заснована у травні 1910 р. газета “Александровские новости”. Засновником та одночасно редактором і видавцем газети з часу її заснування став Абрам Борисович Шрайбер, який пізніше вигідно продав газету. Така практика була вже знайома А. Шрайберу, він був редактором та видцем найпотужнішої газети Бердянського повіту “Бердянские новости”, що виходила з

28 лютого 1910 р. Вже через півроку газета “Бердянские новости” стала популярною, виходила щоденно і у такому форматі проіснувала до 1917 р. Проте А. Шрайбер продав її, як і пізніше “Александровские новости”. Т. Хітрова висловлює думку, що для А. Шрайбера такі маніпуляції були джерелом прибутку [41, с. 27]. Таким чином, з січня 1912 р. редактором “Александровских новостей” став А. І. Шиндельман (Яким Кримський), а видавцем – Л. В. Шпрехер [30, с. 2].

Перший номер газети “Александровские новости” побачив світ 2 травня 1910 р. Було зазначено, що газета є політичною, суспільною, науково-літературною та торгово-промисловою. Планувалося, що газета виходитиме щоденно, проте тимчасово виходила три рази на тиждень: у середу, п’ятницю та неділю. Показовим було, що у кожному номері у рубриці “Местная хроника” повідомлялося, коли вийде наступний номер газети.

У першій статті “От редакции” першого номеру “Александровских новостей” редакція пояснювала читачам напрямок роботи газети, мету, яку ставила перед собою. В цій же статті наголошувалося, що редакція “на глухо и на крепко запирается от дешевой, обывательской сплетни” [1, с. 2]. Проте, порушила свою обіцянку вже у № 108, в якому запровадила рубрику “О чем говорят”, де, як раз, і зазначалася непідтверджена інформація, тобто чутки [8, с. 3].

Як зазначала сама редакція, кореспонденти “Александровских новостей” знаходилися не лише в Олександрівську, а і у всіх містах Катеринославської губернії. Більшість авторів використовували псевдоніми: ініціали – Н.З., скорочення – Е-зрас, вигадані – дядя Савва тощо. Проте, через недостатню увагу дослідників до преси Олександрівська та відсутність історичних праць з цього питання, не має змоги визначити, хто саме приховувався за тим чи іншим псевдонімом. Відомим автором “Александровских новостей” був Яким Кримський.

Інформацію про благодійність знаходимо у наступних рубриках. Рубрика “Местная хроника” подає лише короткі відомості з благодійної справи. Ці повідомлення стосувалися окремих пожег, повідомлень про збори благодійних організацій. Газета містила також окремі статті, що характеризували діяльність певної благодійної установи. Відмінною рисою газети “Александровские новости” було обговорення питань благодійності у формі фейлетону. Такий вид повідомлення про благодійність є дуже цінним, оскільки не лише розкриває діяльність певної установи, але і подає думку автора, що відображає думку частини суспільства, з цього приводу.

Щодо тематичного забарвлення газети “Александровские новости” у напрямку благодійності, то підвищеною увагою преси користувалися: хутір глухонімих, Товариство допомоги бідним євреям ремісникам, Дамський благодійний кружок та акція “Біла квітка”. Вперше хутір глухонімих згадується на сторінках видання у зв’язку з питанням щодо виділення землі для хутору. Редакція, намагаючись привернути увагу до хутірських проблем, вирішила розкрити історію цього питання з самого початку.

Справа була у тому, що після будівництва на хуторі машинобудівного заводу, що отримав назву Марїнського, постало питання про необхідність житлових приміщень для робітників та адміністрації заводу. Перше клопотання про продаж землі Олександрівський відділ піклування про глухонімих подав ще на початку вересня 1909 р. Проте, біля 3 місяців воно, навіть, не виносилося на розгляд. А коли все ж відбулося обговорення цього питання, воно, як не дивно (адже клопотанню сприяв сам міський голова), викликало багато заперечень. Міська дума більше схилилася до оренди ділянки, але аж ніяк не її продажу. Вагання були

викликані тим, що міська земля починала зростати у ціні, а хутору, як не крути, прийшлося б продати землю дешевше, все ж таки благодійна організація. У одній зі статей наведено цитату члена міської думи П. Г. Орлова: “Это [хутір] для нас «больное дитя», с которым городу приходится возитися и помогать денежными субсидиями, и продавая участки на льготных условиях! А что город от него имеет?! Нет, нам самим нужны места, которые теперь так дороги, благодаря строительной горячке”. У кореспондентів газети мимоволі постає питання: якщо клопотання, що висуває сам міський голова, не може вирішитися рік, то скільки років необхідно для вирішення клопотань, піднятих звичайними людьми? [2, с. 3].

Про бажання авторів газети посприяти вирішенню справи свідчить стаття, головною метою якої є показати хутір з найкращого боку і наголосити ще раз про необхідність виділення землі під житлові приміщення при заводі. Стаття побудована у формі екскурсії на хутір глухонімих, результатом якої є його опис. [3, с. 2]. З огляду на мету написання статті слід враховувати, що автор міг прикрасити побачене та не взяти до уваги недоліків. Результатом чого є односторонній опис хутору. Аналогічною за метою написання є стаття про школу для дітей, що не встигають, на хуторі глухонімих, яка постає перед читачем прогресивною, майже ідеальною [4, с. 2].

На сторінках видання можемо простежити ще один інцидент щодо хутору глухонімих, пов'язаний з недбалим веденням фінансових справ на хуторі та звинуваченнями у фінансових махінаціях голови Олександрівського відділу піклування про глухонімих Фелікса Францовича Мовчановського. З самого початку розгортання цього питання газета “Александровские новости” повністю підтримувала міського голову (Ф. Мовчановський на той час займав посаду міського голову), стала на його захист. В перших статтях автори вважають звинувачення безпідставними, називають Ф. Мовчановського генієм хутору, говорять, що завдяки йому Олександрівськ з провінційного болота перетворився у квітуче промислове місто [11, с. 2 – 3]. Тон газети дещо змінився, коли справою зацікавилася ревізійна комісія, яка в своєму складі мала представника Піклування про глухонімих з Петербургу, та коли дана комісія виявила недоліки роботи Ф. Мовчановського, зокрема у веденні фінансових справ хутору.

Скоріше за все, газету не раз звинувачували у суб'єктивності щодо цього питання, оскільки певні статті містять яскраве наголошення на використанні достовірних джерел інформації, а зокрема результатів ревізії. [12, с. 2]. За результатами ревізії заборгованість Олександрійського відділу піклування про глухонімих складала: за векселями – 191 500 руб., за квитанціями – 309 669 руб. 98 коп., за відкритими рахунками – 33 36(?) руб. 26 коп., по заводу – 40 356 руб. 67 коп., по типографії – 437 руб. 91 коп., іпотечний борг – 152 887 руб. тобто, всього – 729 542 руб. [13, с. 2].

Причини розголосу справи Ф. Мовчановського можемо простежити зі звіту ревізійної комісії, наведеному у одній зі статей “Александровских новостей”: “Встречая полное одобрение своей деятельности среди всех слоев общества, Отдел, в течении, главным образом, последних 4 года, встречает какое-то противодействие со стороны своего же Центрального учреждения, то есть Попечительства”. Таким чином, наголошує автор видання, починання Мовчановського, з нічого зроблені мільйонні статки, не могли не викликати заздощів з боку Піклування (мається на увазі Піклування государині імператриці Марії Федорівни про глухонімих у Петербурзі) [14, с. 2].

Містом також поширилися чутки щодо “казусу”, що стався під час розіграшу чергової лотереї. Перед розіграшем Олександрівський відділ піклування про

глухонімих розіслав усім своїм агентам з продажу лотерейних квитків розпорядження, що всі не поверненні до Відділу квитки до 23 грудня, будуть вважатися такими, що куплені самими агентами. Проте московський агент Відділу, Поліванов, повертаючи квитки 27 грудня, зняв з себе відповідальність за несвоєчасне їх повернення. Але, поки квитки перебували в дорозі від Москви до Олександрівську, відбувся розіграш лотереї і на один з цих квитків випав виграш у сумі 3000 руб. Поліванов заявив свої права на виграш. Проте, Ф. Мовчановський, маючи при квитках супроводжувального листа, відмовився виплатити відповідний виграш. Через це між Мовчановським та Полівановим велася переписка та, навіть, відбулася зустріч, результатом якої стало наступне рішення: Поліванов отримував 1500 руб., проте давав розписку на отримання 3000 руб., а інші 1500 руб. жертвував на користь хутору. Таку розписку Поліванов вивіз з Москви, а Відділ в свою чергу виплатив йому 1500 руб. Проте доля іншої частини виграшу ще довго залишалася невизначеною, адже як виявилось, на рахунок пожертв такої суми записано не було. Цілих три місяці невідомо було місце перебування цих грошей. Після чого вони були внесені Рудановським, який заявив, що гроші перебували у Мовчановського, хоча останній стверджував протилежне. В кінцевому рахунку обидва звернули провину на бухгалтера Чуракова, мовляв той не прописав по книгам [16, с. 2].

З попередніх статей спостерігаємо підтримку редакції газети “Александровские новости” Ф. Мовчановському. Це простежується з позитивних його характеристик та статей виправдувального характеру. Проте надалі картина змінювалася, справа набувала нових оборотів. У квартирі Мовчановського та Рудановського був здійснений обшук, в наслідок якого було вилучено велику кількість документів, що стосувалися хутору глухонімих. Разом з тим Мовчановський та Рудановський за розпорядженням слідчого були арештовані [17, с. 3]. Мовчановському висунули обвинувачення у перевищенні влади та протиправній бездіяльності на службі, розтраті казенних коштів, що тягнуло за собою ув’язнення. За постановою судового слідчого Ф. Мовчановського взяли під варту задля попередження ухиляння від слідства та суду до внесення закладу, сума якого становила 50 тис. руб. Не маючи необхідної суми, Мовчановський викликав в управу гласних міської думи Ліфшица, Ланшина, Караманова, Русова, Бера, Біргера, Мознаїма та Шенделя, які дали слідству заяву про взяття на поруки Мовчановського в означеній сумі [17, с. 3].

Ревізія тривала і вимальовувались нові дані. Було встановлено незаконні та неправомірні дії голови Відділу Ф. Мовчановського та надмірну заборгованість Відділу, яка досягала більше 700 000 руб. До того ж з’ясувалося, що Олександрійський відділ фактично закритися ще 1910 р. (на момент розгляду справи Відділ не працював вже півтора року) через закінчення строку повноважень всіх членів, а відповідно Ф. Мовчановський протягом цього часу одноосібно управляв всім Відділом. Проте, не дивлячись на чутки, комісія обіцяла, що Олександрійський відділ не буде закритий, а функціонуватиме і надалі на чолі з М. М. Захарченко [18, с. 2].

З таким поворотом подій змінилося ставлення газети “Александровские новости” до справи та до Ф. Мовчановського зокрема. Автори тепер називають звіти “глухонімими”, або для “глухо-німо-сліпих”. Причиною цього автор фейлетону називає абсолютний збіг витрат та прибутків, хоча при цьому не враховані інші витрати, як наприклад, витрати по водопостачанню [19, с. 2].

18 травня Мовчановський офіційно був усунений з посади міського голови, його обов’язки почав виконувати член управи статський радник К. М. Дмитренко

[21, с. 3]. Наступним ударом став обшук у конторі Марк та Ко в Петербурзі. Причиною обшуку стало наступне: контора Марк та Ко отримала кредитне замовлення на будівництво в Олександрівську машинобудівного заводу для глухонімих. Контора затратила досить велику суму, яка не збігалася з реальною вартістю будівництва заводу [24, с. 2]. Як наслідок, 15 червня завод зупинився, люди були розраховані. Комісія на чолі з М. М. Захарченко почала проводити перепис та оцінку інвентарю. До того ж ревізори переконалися, що всі способи Мовчановського перетворити глухонімих у корисну робочу силу виявилися марними. Завод обслуговувався найманими працівниками, і лише в столярній майстерні працював один глухонімих. У відділах городництва, садівництва та скотарства глухонімих абсолютно не працювали, адже навесні вони були зайняті іспитами в школі, а на літо їх розпускали по домівкам [25, с. 2]. Але, якщо враховувати, що глухонімих всього лише були учнями, то така тактика є виправданою.

Хоча Ф. Мовчановський був звільнений під заставу 50 тис. руб., проте, несподівано судовий слідчий відкликав свою постанову, а Ф. Мовчановський знову опинився під вартою. Не зневіряючись, Мовчановський подав скаргу до харківської судової палати, яка постановила відмінити останнє рішення та залишити в силі попереднє [27, с. 3]. Після звільнення з в'язниці Ф. Мовчановський не повернувся до Олександрівську, а поселився у Катеринославі. За розпорядженням харківської судової палати справа була передана слідчому з особливо важливих справ харківського окружного суду [29, с. 3]. Відтоді, як зазначають автори видання, справа почала приймати новий, сприятливий для Ф. Мовчановського, вигляд. Всі заставники звільнилися від поручительства, крім дружини. В лотерейній справі теж знайшлися деякі сприятливі для Мовчановського обставини [32, с. 3].

Наслідком вищевказаних подій стали зміни у діяльності Олександрівського відділу піклування про глухонімих. 7 жовтня 1912 р. по височайшому зволненню її імператорської величності государині імператриці Марії Федорівни Олександрівський відділ піклування про глухонімих було відмінено, а замість нього створено Катеринославський обласний відділ, у відання якого було передано всі справи бувшого Олександрівського відділу. Головою Катеринославського відділу призначено катеринославського губернського предводителя дворянства князя Н.Н. Урусова [28, с. 3].

Кількома днями пізніше в квартирі губернського предводителя дворянства Н.Н. Урусова під його головуванням відбулося засідання ради Катеринославського губернського відділу піклування государині імператриці Марії Федорівни про глухонімих, де піднімалося питання про пошук засобів на існування школи глухонімих. Була прочитана телеграма від головної установи, в якій наголошувалося доручити директору олександрівської школи надати свої думки щодо організації учбового ремісничо-сільськогосподарського закладу та всі ремесла, що вже викладаються (типографське, шевське, столярне та ін.) зберегти та розвивати. Невстигаючі учні відтепер мали відрховуватись і знову прийматись на загальних умовах. Прийом безкоштовних учнів припинився до особливого розпорядження. Діти, що навчалися безкоштовно, мали після закінчення залишатися в школі протягом 2 років та працювати на її користь [36, с. 3].

З циклу статей, заміток та фейлетонів стосовно хутору глухонімих можемо простежити, що видання висвітлювало ті питання, що хвилювали громадськість. Крім того, особливе ставлення до справи чи особи впливало на характер

написання статті, що тягне за собою вибірковість та суб'єктивність висвітлення питання.

Газета “Александровские новости” щедро приділяла увагу різноманітним єврейським благодійним організаціям, як наприклад, Товариство допомоги бідним євреям ремісникам та Дамський благодійний кружок. За газетними даними Товариство допомоги бідним євреям ремісникам намагалося всіляко надати допомогу бідним: грошову, у формі їжі, одягу тощо. Воно відкрило дешеву їдальню, бібліотеку (для збору коштів на бібліотеку випускали підписні листи). Товариство мало на меті також влаштувати родильний притулок. На цю добру справу воно отримало пожертву від сім'ї Лящинських у розмірі 12 тис. руб., Р. Б. Кацен пожертвував суму необхідну на річне утримання одного ліжка. Відбулися позачергові збори щодо цього питання і Товариство постановило дати назву притулку ім. Лящинських [33, с. 2 – 3].

Дамський благодійний кружок надавав допомогу нещасним вдовам, сиротам, роділлям, надаючи їм допомогу без вимоги її повернення, акушерську допомогу, білизну породіллям, а також здійснював роздачу щоденних безкоштовних сніданків бідним учням Талмуд-тори [5, с. 2]. Дамський кружок також мав ідею відкрити жіночу професійну школу, для чого влаштували бал-маскарад. Автори газети наголошували, що кружок тримав пальму першості по влаштуванню маскарадів. Доказом цього для них був прибуток від минулорічного (1909 р.) балу, що склав 895 руб, а вечір влаштований 27 листопада цього року (1910 р.) приніс прибутку у 1200 руб. Автори такий успіх пов'язували з симпатією публіки до кружка та його мети влаштувати жіночу професійну школу [7, с. 3].

Проте, ці організації також не уникли чуток та скандалів, які і були висвітлені у пресі, зокрема у газеті “Александровские новости”. Так, 16 січня 1911 р. здійснювався рік від заснування дешевої їдальні. У проведенні святкування Товариству допомагав Дамський кружок. Було зібрано 246 руб. 34 коп. [9, с. 2]. Проте, навколо цього святкування почали ширитися чулки, ніби відбулося воно на кошти, зібрані для бідних євреїв ремісників, ніби за їх рахунок запрошених осіб годували обідом та веселили танцями і музикою. Проте Товариство надіслало до редакції газети “Александровские новости” листа, у якому заперечувало це [10, с. 3].

Тільки-но вщухли пристрасті щодо святкування річниці їдальні, як з'явилися нові. В Товаристві відбувся розкол серед його членів. Яблуком роздору стала Р. М. Щедрович – бухгалтер дешевої їдальні. З самого початку існування їдальні гроші зберігалися безпосередньо у Р. М. Щедрович. Минулого року (1910 р.) правління Товариства запропонувало їй внести кошти у відділення банку, від чого бухгалтер відмовилась. Правління звинуватило її у привласненні коштів, проте на її бік стала ревізійна комісія. Доводи правління зводилися до відмови Р. М. Щедрович надати звіти про свої грошові операції по їдальні, а також відмови ревізійної комісії негайно провести ревізію їдальні. Проте перемога була на стороні Щедрович, і вже наприкінці засідання їй висловили подяку та співчуття з приводу “печального недорозуміння” [15, с. 3].

Чорна смуга у діяльності товариства на цьому не скінчилася. 31 березня 1912 р. відбулося чергове засідання Товариства, на якому крім звичних для засідань справ, підняли питання про вигнання зі свого середовища інтелігентів. Адже товариство згідно своєї назви мало допомагати ремісникам, а також очолюватися ремісниками. Протягом засідання точилися суперечки, внаслідок яких постановили позбавити права голосу членів неремісників. У зв'язку з таким

рішенням, подали заяву про свій вихід А. Л. Стояновський, А. Гольберг, а також А. Іозев, хоча останній був представником ремісників [34, с. 3].

У одному з фейлетонів автор у формі легенди запрошення на князювання до Києва повідомляє історію заснування Товариства та роль у цьому інтелігентів. Таким чином, коли виникло товариство, члени-ремісники зрозуміли, що їм не впоратись з полем діяльності. Тому запросили інтелігентів, щоб ті навчили їх як вести справи. Інтелігенти шукали засоби до існування Товариства, влаштували лотереї, маскаради. Їхніми зусиллям з'явилися дешева їдальня, бібліотека. Тепер, коли справи налагоджено ремісники відмовились від послуг інтелігентів, та перебрали управління до себе [35, с. 3].

Моменти, пов'язані з діяльністю Товариства допомоги бідним євреям ремісникам, знаходимо у статтях, коротеньких повідомленнях та фейлетонах. Короткі повідомлення рубрики “Местная хроника” в основному зазначають дату загальних зборів та які питання мали на них обговорюватись. Статті містять інформацію щодо діяльності Товариства, а фейлетони викладають думку автора, а, відповідно, редакції та частини суспільства стосовно тієї чи іншої сторони діяльності, події тощо. Статті та фейлетони містили інформацію, яка могла зацікавити громадськість, викликати інтерес, а також підвищити популярність видання, як такого, що стоїть на стороні правди. А тому вони часто мали скандальний характер, з елементами інтриг та пліток.

Приділило увагу видання і новому для Олександрівська святу “Білої квітки”. Інженер А. І. Роговський та лікар М. М. Жаботинський 1911 р. подали клопотання начальнику губернії щодо влаштування в Олександрівську свята «Білої квітки» на підтримку хворих на туберкульоз. Дозвіл було отримано, а днями свята визначено 21 та 22 травня. Газета періодично повідомляла плани щодо організації свята. Таким чином, спершу планувалося першого дня свята влаштувати продаж квітів у всіх приватних та державних установах, а на другий день – на вулицях міста, театрах, садах тощо. Кружки для збору пожертв, значки та квіти замовили в Катеринославі. Було замовлено 20 000 шт. штучної білої ромашки.

У окремих підвідділ виокремили с. Шенвізе, де була своя організація, яка отримала кружки та квіти від комітету та влаштувала продаж сама. Окремий підвідділ утворило також відділення залізної дороги.

Після зборів організаційного комітету, до якого приймалися всі представники місцевих благодійних організацій, комісія внесла певні зміни у проведення свята. Першого дня в суботу мали їздити містом два автомобілі з плакатами. У неділю продавці квітів мали знаходитись по всьому місту. Ціна паперової ромашки складала Зкоп., батистової – 5 коп. Передмістям мали їздити чотири автомобілі, надані для свята комітету у користування. Два з цих авто мали курсувати між Шенвізьським мостом та Слобідкою та возити публіку за особливу плату. На площі біля народного дому мав грати оркестр. Ввечері планувався продаж квітів у кінематографі, театрах, садах, при чому у міському саду був павільйон з живими квітами. В суботу також планувалося дві лекції стосовно туберкульозу, які читали лікарі С. А. Томілін та Г. А. Бердичевський [20, с. 2].

Автори виклали в газеті власні спостереження в цей день, за якими кожен поспішав придбати квітку: хлопець з дірваними відрами, візник, згорблена стара, навіть жителі горьківського “дна”. Всі з урочистим виглядом носили квітки [22, с. 2].

Після закінчення свята кружки були здані у Олександрівське відділення санкт-петербурзького банку, в приміщенні якого відбувався підрахунок грошей в кружках. При чому зазначається, що члени комісії нерідко додавали власні кошти,

аби округлити суму в кружці. Підрахунок завершився 24 травня, отримали наступні результати. Зі ста кружок у застосуванні було 96, з яких зібрано 3843 руб. 56 коп. (в газеті наведені суми з кожної кружки). Окремі підвідділи також зробили свій внесок: у с. Шенвізе було зібрано 836 руб. 35 коп., а підвідділом залізної дороги – 449 руб. 80 коп. Крім збору в кружки, люди особисто приносили пожертви до комітету: від сім'ї Бадовських – 100 руб., Я. Ф. Пшеничного – 20 руб., В. А. Беляєвої – рідкісна монета, яка мала бути продана нумізматичному магазину. Всього збір склав 4130 руб., що було внесено до Олександрівського відділення петербурзького банку. Проведення акції “Біла квітка” у Олександрівську та Шенвізе викликало хвилю схваленень та наслідувань. Як наслідок, в колоніях Хортиця та Кічкас за прикладом Олександрівська також було влаштоване свято “Білої квіткі”.

Благі починання щодо боротьби з туберкульозом на цьому не скінчилися. 26 травня 1911 р. відбулося об'єднане засідання ради Сімейно-педагогічного кружка та правління Товариства лікарів м. Олександрівська, на якому обговорювалося питання про вступ обох до Всеросійської ліги боротьби з туберкульозом таким чином, щоб утворити відділ Ліги для Олександрівська та повіту [23, с. 3]. Після отримання дозволу одразу відбулося засідання Олександрівського відділу ліги, на якому постановили суму від збору передати Відділу, повідомити місцеву адміністрацію про початок дій Відділу та відкрити прийом членів. Прийом членів мав здійснюватись за простим записом у членів правління. Членський внесок у 1911 р. становив 50 коп. Також на цьому засіданні був обраний голова Відділу, ним став А. І. Роговський. Відділ працював не номінально. Ним була відкрита безкоштовна амбулаторія для хворих туберкульозом [27, с. 2]. Знайшлися лікарі, що погодились працювати безкоштовно [31, с. 3]. Наступного 1912 р. знову влаштовували свято “Білої квіткі”. Для кращого його проведення на організаційні збори запросили всіх, хто приймав участь в організації свята минулого року [37, с. 3].

Інформація щодо проведення акції “Біла квітка” має своє представлення у коротких повідомленнях, статтях, фейлетонах та об'явах. Всі вони мають позитивний характер, спрямований на підтримку нової акції.

На сторінках газети також можна знайти деякі аспекти діяльності Покровського братства. Відзначимо лише найвизначнішу подію для м. Олександрівська пов'язану з діяльністю Братства – це відкриття нічліжного дому 28 листопада 1910 р. на Тюремній площі. Притулок був розрахований на 100 ліжок, з яких 10 влаштовано на кошти міських громадських зборів, 5 – на кошти лікаря В. В. Тучі, 1 – П. Я. Гавриловського, 1 – міського громадського банку. 1 – А. Є. Ріхтер, 1 – Ф. П. Очкуренко, 1 – Е. Л. Лівшиц, О. Ф. Циглер пожертвував 6 лав. При притулку була влаштована спеціальна вдосконалена дезінфікуюча камера [6, с. 3].

На сторінках “Александровских новостей” містяться окремі відомості щодо Товариства допомоги бідним учням жіночої міської гімназії, Сімейно-педагогічного кружка, Товариства тверезості, а також щодо приватних пожертв окремим особам чи сім'ям.

Газета, в тому числі “Александровские новости” є специфічним джерелом з історії благодійності. Хоча такий вид джерел має певні недоліки: по-перше, за однією лише періодикою неможливо повноцінно простежити історію благодійних організацій, установ; по-друге, періодика, особливо у статтях та фейлетонах, сповнена суб'єктивізму. Особисті симпатії авторів впливали на висвітлення того чи іншого питання, що тягло за собою однобічність. Проте, вивчаючи даний вид

джерел можемо побачити, які питання хвилювали громадськість, адже газета на перший план виносить саме такі, з'ясувати інформацію, яка не зафіксована в офіційних документах. Можемо також прослідкувати, які благодійні організації відрізнялися найбільш активною діяльністю, як наприклад, Олександрівський відділ піклування про глухонімих, Товариство допомоги бідним євреям ремісникам. Можемо побачити симпатії суспільства певним благодійним організаціям та їх членам, оскільки газети часто відбивають думку громадськості, бажаючи утримати репутацію видання, що стоїть на боці правди, добра та справедливості. Яскравим прикладом цього може бути висвітлення діяльності хутору глухонімих та його попечителя Ф. Мовчановського.

Джерела та література:

1. От редакции // Александровские новости. – № 1. – 2.05.1910. – С. 2.
2. По поводу // Александровские новости. – № 20. – 16.06.1910. – С. 3.
3. Наблюдатель. Впечатления от осмотра Мариинского завода и хутора глухонемых // Александровские новости. – № 49. – 22.08.1910. – С. 2.
4. Узанский В. Школа для неуспевающих // Александровские новости. № 61. – 10.09.1910. – С. 2.
5. По поводу // Александровские новости. – № 90. – 26.11.1910. – С. 2.
6. Открытие ночлежного дома // Александровские новости. – № 92. – 1.12.1910. – С. 3.
7. Бал-маскарад // Александровские новости. – № 92. – 1.12.1910. – С. 3.
8. О чем говорят // Александровские новости. – № 108. – 7.01.1911. – С. 3.
9. Отчет Дам попечительниц Дешевой столовой и Правления Общества пособия бедным евреям ремесленника г. Александровска по устройству Празднования Годовщины Открытия Дешевой столовой 16 января 1911 г. // Александровские новости. – № 116. – 26.01.1911. – С. 2.
10. Письмо в редакцию // Александровские новости. – № 117. – 28.01.1911. – С. 3.
11. С. Б. Мирная экспроприация на хуторе глухонемых // Александровские новости. – № 139. – 20.03.1911. – С. 2 – 3.
12. Тоскин С. К «событиям» на хуторе для глухонемых // Александровские новости. – № 141. – 25.03.1911. – С. 2.
13. В отделе глухонемых // Александровские новости. – № 142. – 27.03.1911. – С. 2.
14. В отделе глухонемых // Александровские новости. – № 143. – 30.03.1911. – С. 2.
15. В обществе ремесленников // Александровские новости. – № 146. – 6.04.1911. – С. 3.
16. На хуторе глухонемых // Александровские новости. – № 158. – 4.05.1911. – С. 2.
17. Телеграмма кредиторам хутора глухонемых // Александровские новости. – № 162. – 11.05.1911. – С. 3.
18. На хуторе для глухонемых // Александровские новости. – № 163. – 15.05.1911. – С. 2.
19. Тоскин С. Изо дня в день // Александровские новости. – № 164. – 18.05.1911. – С. 2.
20. По поводу праздника белого цветка // Александровские новости. – № 164. – 18.05.1911. – С. 2.
21. Отстранение Ф. Ф. Мовчановского от исполнения обязанностей гор. головы // Александровские новости. – № 165. – 20.05.1911. – С. 3.
22. К празднику белого цветка // Александровские новости. – № 167. – 25.05.1911. – С. 2.
23. Праздник белого цветка // Александровские новости. – № 168. – 27.05.1911. – С. 3.
24. Хутор глухонемых // Александровские новости. – № 171. – 3.06.1911. – С. 2.
25. Грандиозная авантюра под флагом благотворительности // Александровские новости. – № 215. – 14.09.1911. – С. 2.
26. Освобождение из тюрьмы Александровского городского головы Ф. Ф. Мовчановского // Александровские новости. – № 232. – 23.10.1911. – С. 3.

27. Борьба с чахоткой // Александровские новости. – № 233. – 26.10.1911. – С. 2.
28. Хроника // Александровские новости. – № 236. – 2.11.1911. – С. 3.
29. К делу Мовчановского // Александровские новости. – № 241. – 13.11.1911. – С. 3.
30. Наши цели и задачи // Александровские новости. – № 262. – 3.01.1912. – С. 2
31. Дозорный С. Кусочки // Александровские новости. – № 268. – 11.01.1912. – С. 3.
32. К процессу Мовчановского // Александровские новости. – № 274. – 18.01.1912. – С. 3.
33. Г-г А. М. Родильный приют // Александровские новости. – № 280. – 25.01.1912. – С. 2–3.
34. У ремесленников // Александровские новости. – № 336. – 3.04.1912. – С. 3.
35. Записки журналиста // Александровские новости. – № 337. – 4.04.1912. – С. 3.
36. В совете попечительства о глухонемых // Александровские новости. – № 348. – 17.04.1912. – С. 3.
37. Хроника // Александровские новости. – № 359. – 29.04.1912. – С. 3.
38. Аванесян Д. З. “Катеринославські губернські відомості” як джерело з історії культурного життя Катеринославщини XIX ст. // http://nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Iikp/2009_6/16.pdf.
39. Герман І. С. Запорізька преса 20 – 40-х рр.. XX ст.: жанрово-стильові особливості : дис. ... к. філол. н. : 10.01.08 / І. С. Греман – К., 2003. – 210 с.
40. Гребцова И. С. Периодическая печать в общественном развитии Южного степного региона Российской империи (вторая треть XIX в.) / И. С. Гребцова / Одесский нац. ун-т им. М. И. Мечникова – Одесса : Астропринт, 2002. – 407 с.
41. Хітрова Т. Монополізм як ознака розвитку приватної преси Запорізького регіону (1906 – 1917) / Т. Хітрова // Журналістика. – Запоріжжя – 2009. – Вип. 8 (33). – С. 22 – 32.
42. Школьна О. Д. Становлення та розвиток системи періодичної преси Катеринославської губернії 1838 – 1917 рр. : дис. ... к. філол. н. : 10.01.08 / О. Д. Школьна – К., 1997. – 201 с.

Катерина Птерова (*Запоріжжя, Україна*). “Александровские новости” як джерело з історії благодійності м. Олександрівська Катеринославської губернії початку XX ст.

На матеріалах газети “Александровские новости” досліджено історію благодійності у м. Олександрівську Катеринославської губернії. Проаналізовано публікації газети стосовно благодійності, що дозволило простежити не лише офіційну, але і думку суспільства з питань благодійності.

Ключові слова: газета “Александровские новости”, благодійність, хутір глухонімих, акція «Біла квітка».

Катерина Петрова (*Запорозжє, Україна*). “Александровские новости” как источник по истории благотворительности г. Александровска Екатеринославской губернии начала XX ст.

На материалах газеты “Александровские новости” прослежено историю благотворительности в г. Александровске Екатеринославской губернии. Проанализировано публикации газет, касающиеся благотворительности, что дало возможность проследить не только официальное, но и мнение общества по вопросам благотворительности.

Ключевые слова: газета “Александровские новости”, благотворительность, хутор глухонемых, акция «Белый цветок».

Katerina Petrova (*Zaporozhia, Ukraine*). “Alexandrovskie novosti” as a source to the history of charity of Olexandrivsk of Katerynoslav province in the beginning of the 20th century.

On the basis of the materials of “Alexandrovskie novosti” the history of charity in Olexandrivsk of Katerynoslav province is researched. The publications which are connected with charity are analyzed that allowed us to trace not only the official opinion but also the thoughts of the society on the charity questions.

Key words: newspaper “Alexandrovskie novosti”, charity, khutor for Deaf-and-dumb, philanthropy «White Flower».